

Sekretariat uprave  
Služba za regulativoŠtevilka: 11/08- 11.9. / 78 -09  
Datum: 11.9.2009Agencija za pošto in elektronske komunikacije  
Republike Slovenije

Prejeto: 11-09-2009	0213
Številka zadeve: 35241-5/2009/16	Vredn:
V vrednosti: -	

**Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije**  
Stegne 7, p.p. 418  
1001 Ljubljana**Zadeva: Pripombe na Analizo upoštevne trga 5 » Širokopasovni dostop - (medoperaterski trg)«.**

Zveza: Dokument APEK objavljen na spletni strani dne 12.8.2009

Spoštovani,

na osnovi poziva Agencije za pošto in elektronske komunikacije RS (v nadaljevanju: Agencija) posredujemo svoje pripombe na objavljeno Analizo upoštevne trga 5 (v nadaljevanju: Analiza), v kateri Agencija definira upoštevni trg, ugotavlja prevladujoč položaj posameznega operaterja ter predlaga naložitev določenih obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom.

V nadaljevanju podajamo najprej nekaj splošnih pripomb na Analizo in se pri tem osredotočamo na bistvene pomanjkljivosti, nato pa pripombe podajamo k posameznim poglavjem, kot si ta sledijo v objavljeni Analizi. Pri tem je potrebno pripomniti, da je javno posvetovanje Analize pretežno potekalo v času letnih dopustov, ob tem da je istočasno potekalo tudi javno posvetovanje analize upoštevne trga 4 »Dostop do (fizične) omrežne infrastrukture (vključno s sodostopom ali razvezanim dostopom) na fiksni lokaciji« (30 dnevni rok za javno posvetovanje se izteče istočasno). Iz tega razloga ni bilo mogoče pripraviti in podati vseh pripomb oz. izčrpne izjasnitve. V kolikor Telekom Slovenije določenih ugotovitev oz. predlaganih obveznosti ne komentira, iz tega ni mogoče sklepati na strinjanje z izsledki Agencije. Telekom Slovenije si pridružuje pravico, da določene dele Analize pokomentira v kasnejši fazi postopka, ko bo temeljito proučil vse podrobnosti Analize ter tehnične možnosti omrežja Telekoma Slovenije.

### Splošne pripombe na Analizo

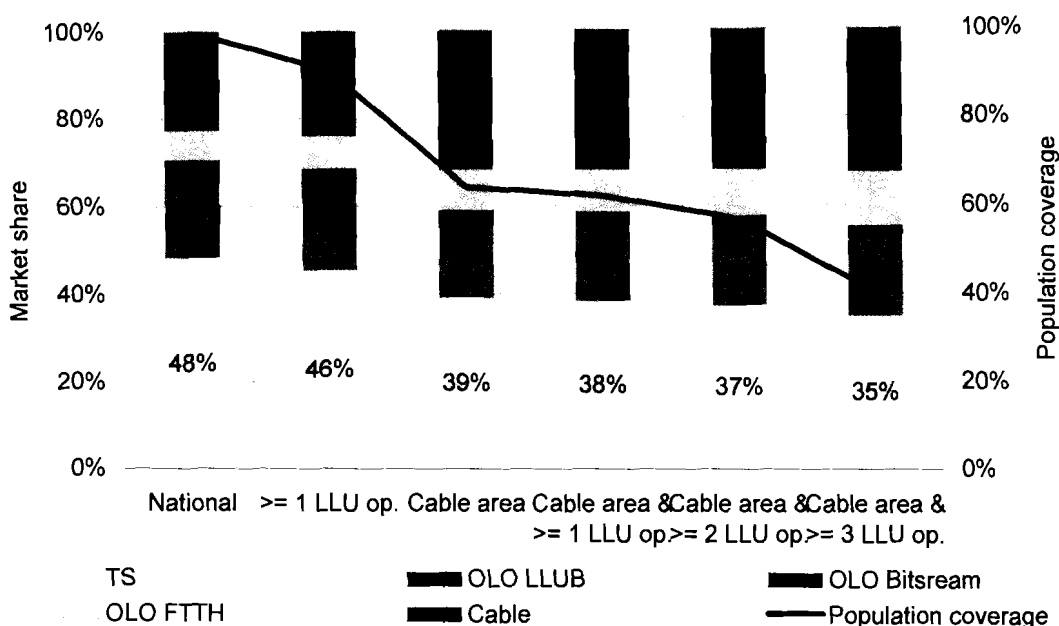
**Osnovna pripomba na Analizo se nanaša na razširitev in stopnjevanje predlaganih obveznosti v primerjavi s trenutno veljavnimi kar bo, po oceni Telekoma Slovenije, imelo negativne posledice na razvoj trga.** Pri tem Agencija ne ugotavlja učinkov dosedanje regulacije oz. vpliva do sedaj naloženih obveznosti na stanje in razvoj trga, kar je bistvena pomanjkljivost Analize. Prav tako Agencija v Analizi ne upošteva učinke, ki jih bodo imele predlagane obveznosti na trgu 4.

Telekom Slovenije predvsem odločno **nasprotuje vključitvi optičnega dostopa na trg 5**, saj je slednji v celoti vključen na trg 4. Agencija je z vključitvijo optičnega dostopa na trg 4 želela pospešiti infrastrukturno konkurenco in razvoj FTTH tehnologije, kar je v nasprotju z obveznostjo optičnega dostopa na trgu 5. Naložitev obveznosti optičnega dostopa na trgu 5 bi posledično upočasnila napredovanje operaterjev na investicijski lestvi, saj operaterji, ki bi svoje storitve ponujali na osnovi optičnega BSA dostopa ne bi bili zainteresirani za prehod na razvezavo optične zanke ali investicije v lastno optično dostopovno infrastrukturo.

Če bo Agencija kljub navedenim dejstvom zadržala obveznost optičnega dostopa, bi enaka obveznost morala veljati tudi za glavnega konkurenta – družbo T-2, saj ima Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu optičnega dostopa tržni delež, ki je daleč pod deležem družbe T-2. Uvedba optičnega dostopa pod **asimetričnimi pogoji nikakor ni sprejemljiva**.

Analiza maloprodajnega trga širokopasovnih storitev je pokazala velika odstopanja v tržnih deležih operaterjev v **različnih geografskih področjih**, kar dokazuje, da se konkurenčne razmere na trgu zelo razlikujejo. Zato Telekom Slovenije predlaga uvedbo **diferenciranih obveznosti** na različnih geografskih področjih. Razlike se nanašajo predvsem na področja pokrita s kablenskim omrežjem. Na sliki 1 so prikazani deleži operaterjev na maloprodajnem trgu v različnih področjih, na sliki 2 pa tržni deleži na trgu 5. Telekom Slovenije smatra, da razlika v konkurenčnih pogojih opravičuje uvedbo **geografsko ločenih obveznosti**.

Slika 1: Tržni deleži operaterjev na maloprodajnem trgu na različnih geografskih področjih  
(Vir: Analysys Mason, Telekom Slovenije, Julij 2009)



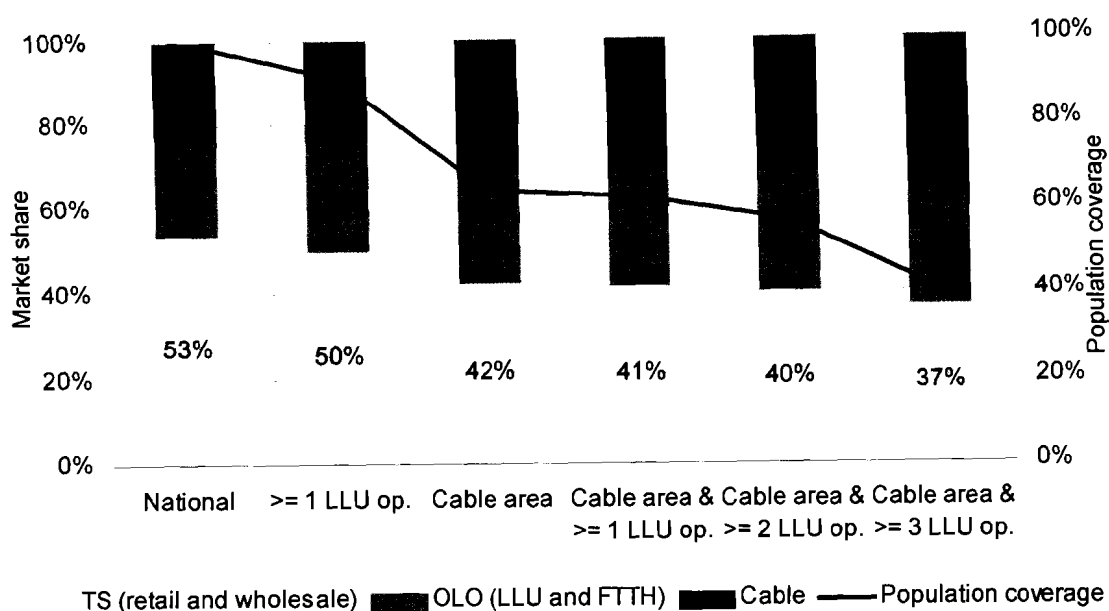
Iz zgornje slike je razvidno, da je tržni delež Telekoma Slovenije na področju pokitem s kablenskim omrežjem na katerem živi 64% prebivalstva samo 39%. Tržni delež alternativnih operaterjev na maloprodajnem trgu pri tem znaša 29%, kablenskih operaterjev pa 32%.

Slika 2 podaja stanje na trgu 5. Delež Telekoma Slovenije, ki vključuje maloprodajne in veleprodajne BSA storitve, na področju, ki ga pokrivajo kablenska omrežja znaša 42%, alternativni operaterji imajo 26% in kablenski 32%.

Razlogi za predlagano segmentacijo omrežja temeljijo na velikih razlikah v tržnih deležih operaterjev na maloprodajnem trgu in trgu 5. Največje razlike se pri tem nanašajo na področja pokrita s kablenskimi omrežji.

Telekom Slovenije je v sodelovanju z družbo Analysys izvedel podrobno analizo gibanja tržnih deležev na nacionalnem in regionalnem trgu. Tržni delež Telekoma Slovenije na nacionalnem trgu znaša 48%, kar je za 2% nižje od povprečja v EU (1.1.2009). Analiza tržnih deležev ob upoštevanju geografske segmentacije, ki temelji na upoštevanju števila občin je dopolnjena s podatki o procentu prebivalcev. Analiza je pokazala, da v 46 občinah živi 56% prebivalstva, povprečni tržni delež Telekoma Slovenije pa znaša samo 36%. Pri tem imajo kablenski operaterji 32% delež, ostali alternativni operaterji pa 33% (Priloga 1). Po drugi strani pa veliko število občin, v katerih ima Telekom Slovenije velik tržni delež pokriva majhen delež prebivalstva (v 19 občinah ima Telekom Slovenije tržni delež večji od 90%, delež prebivalstva pa je 2%) Iz navedene Priloge 1 je razvidno, da je pristop k geografski analizi na osnovi števila občin zavajajoč, če se ne upošteva tudi **pripadajoči delež prebivalstva**.

Slika 2: Tržni deleži operaterjev v odvisnosti od vrste dostopa na različnih geografskih področjih  
(Vir: Analysys Mason, Telekom Slovenije, Julij 2009)



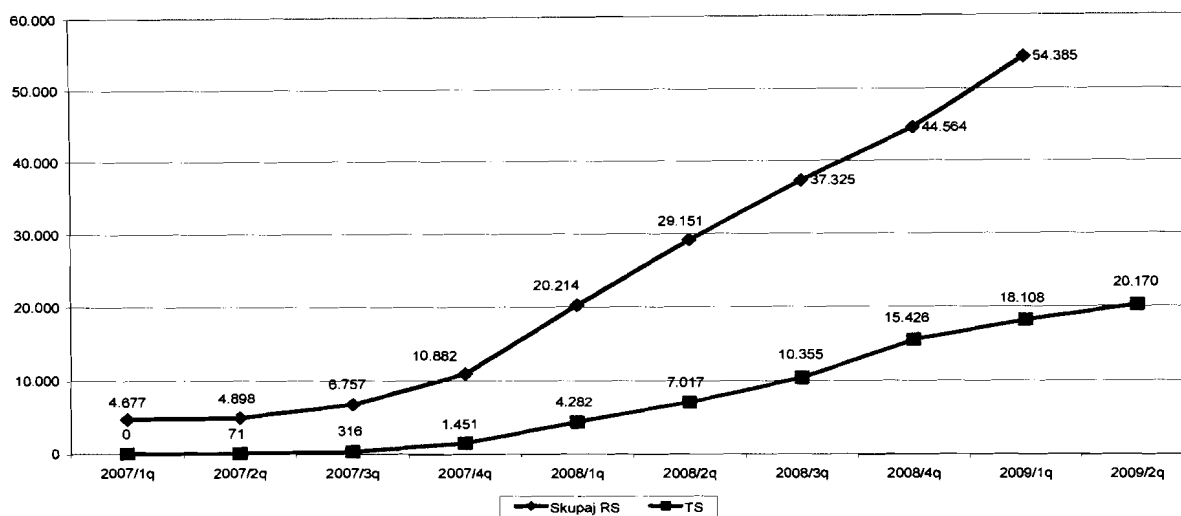
Agencija bi morala podrobno proučiti razvoj širokopasovnega trga, še posebej po izdaji Odločbe o določitvi OPTM na trgu 12 z dne 16.1.2007 ter na osnovi premikov na trgu in oceni trendov v razvoju, določiti **sorazmerne obveznosti**, ki bi omogočale optimalen razvoj trga v smislu kompromisa med konkurenčnimi razmerami in motivacijo operaterjev po novih investicijah, kakor to določajo predlogi evropskih Priporočil za regulacijo nove generacije dostopovnih omrežij. Kot že rečeno Analiza ne obravnava **učinkov naloženih obveznosti** na trgu, ki so lahko edina osnova za realno oceno stanja na trgu. Pri tem je še posebej pomemben vpliv obveznosti na trgu 4, kakor to poudarja tudi Evropska komisija v priporočilu za regulacijo trgov.

Da se je stanje na trgu v preteklosti bistveno spremenilo in s tem tudi položaj družbe Telekom Slovenije, je razvidno iz podatkov, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Število optičnih priključkov se je po izdaji OPTM odločbe do konca 1Q/2009 povečalo od 4.500 na 55.000, kar predstavlja že 12% vseh širokopasovnih priključkov na maloprodajnem trgu. Samo v obdobju od konca 3Q/2008 do konca 1Q/2009 se je skupno število optičnih priključkov povečalo za 3%, kar kaže na veliko dinamiko v gradnji optičnega dostopa. Tržni delež Telekoma Slovenije se je v celotnem obdobju po izdaji OPTM odločbe nenehno zniževal in je na koncu 1Q/2009 znašal samo 33,3 %. Gibanje števila optičnih priključkov prikazuje slika 3.

Slika 3

Število FTTH priključkov

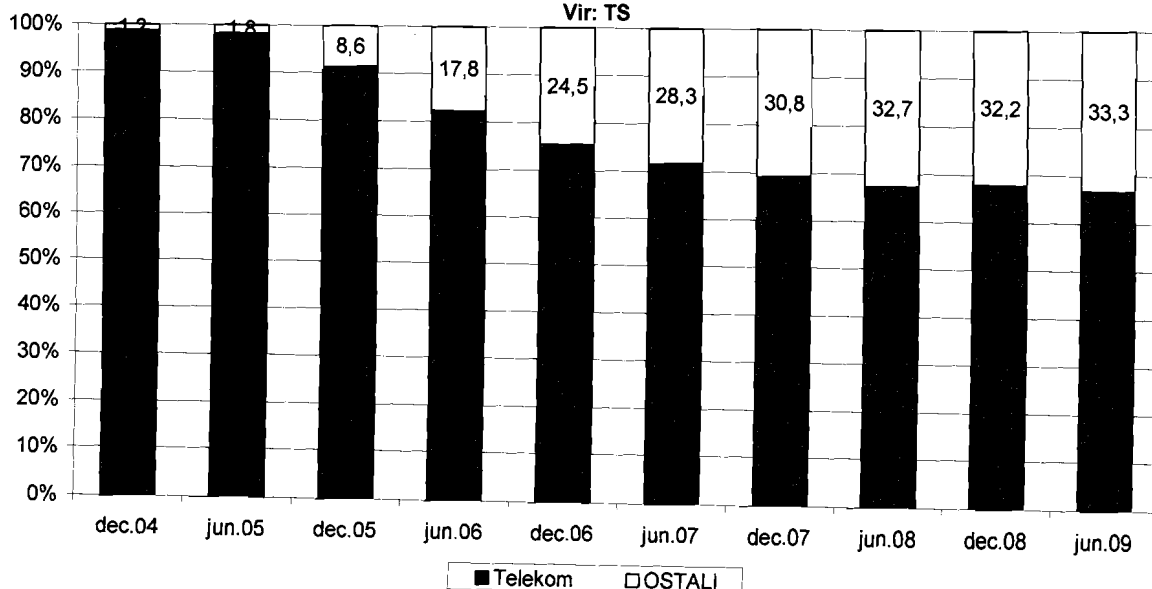


Tržni delež Telekoma Slovenije se znižuje tudi na maloprodajnem trgu xDSL storitev. V obdobju 2Q/2008 – 1Q/2009 se je delež Telekoma Slovenije znižal od 71,7 na 66,7%, (slika 4). Trend zniževanja tržnega deleža posredno ilustrira graf na sliki 5, ki prikazuje gibanje prirastka xDSL priključkov v polletnem obdobju. Iz grafa je razvidno, da ima Telekom Slovenije v prvem polletju 2009 negativen prirast xDSL priključkov, kar bo pospešilo padanje tržnega deleža Telekoma Slovenije in stagnacijo xDSL tehnologije.

Slika 4

Deleži operaterjev na trgu xDSL v SI (PRD + SRD + BSA)

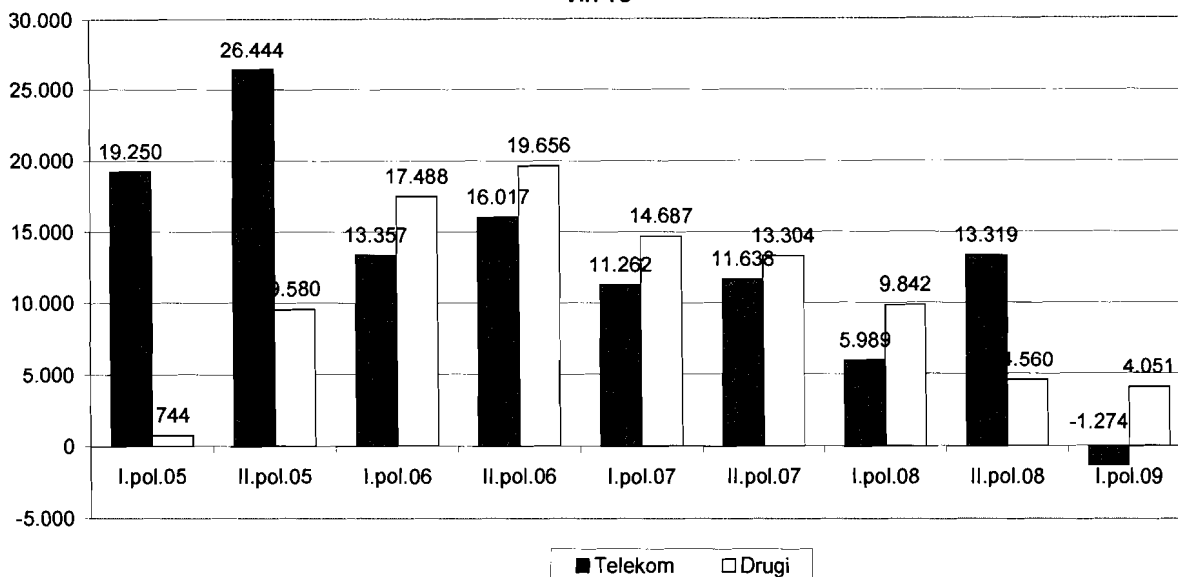
Vir: TS



Slika 5

### Novi DSL priključki na trgu xDSL v Sloveniji

Vir: TS

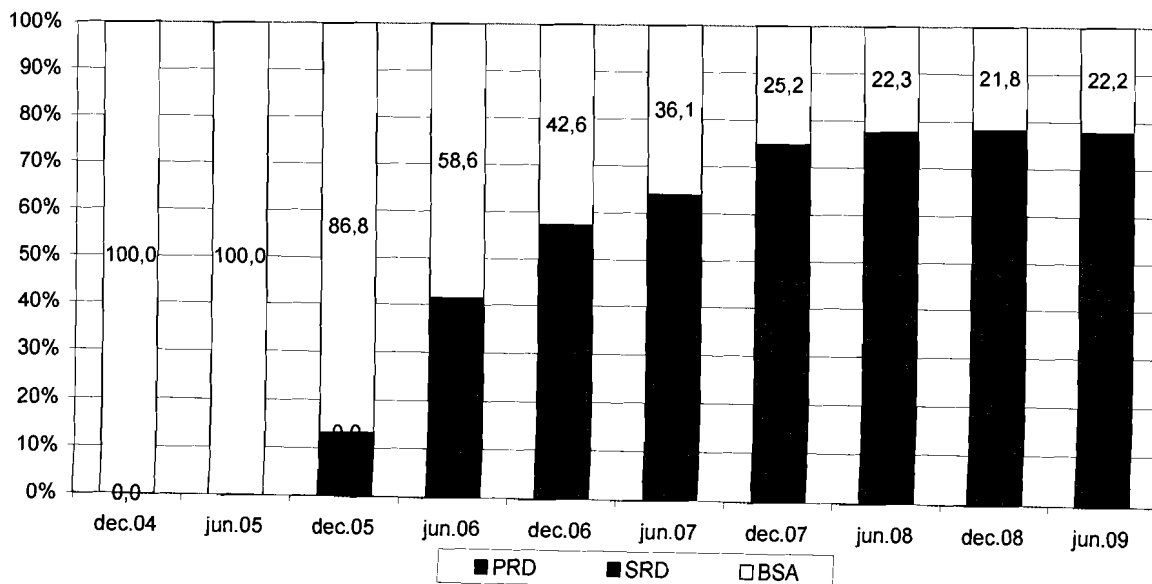


Dinamiko trga dokazuje tudi hitro napredovanje operaterjev na investicijski lestvi. Graf na sliki 6 prikazuje deleže posameznih tehnologij pri dostopu alternativnih operaterjev do bakrenega omrežja. Delež razvezanih zank (povsem razvezan dostop PRD in sodostop SRD) pri dostopih novih vstopnikov se je v obdobju julij 2008 – julij 2009 povečal od 63,9% na 77,8%. Povprečni delež tehnologije LLU v EU znaša 66 %, kar je daleč pod deležem operaterjev v Sloveniji. Iz slike je razvidno, da je v prvem polletju 2009 trend napredovanja operaterjev na investicijski lestvi negativen. Razširitev obveznosti na optični dostop, kakor to predlaga Analiza, bi pomenilo nadaljnje povečanje negativnega trenda in zaviranje infrastrukturne konkurence.

Slika 6

### Deleži posameznih dostopov (PRD, SRD, BSA) novih vstopnikov v SI

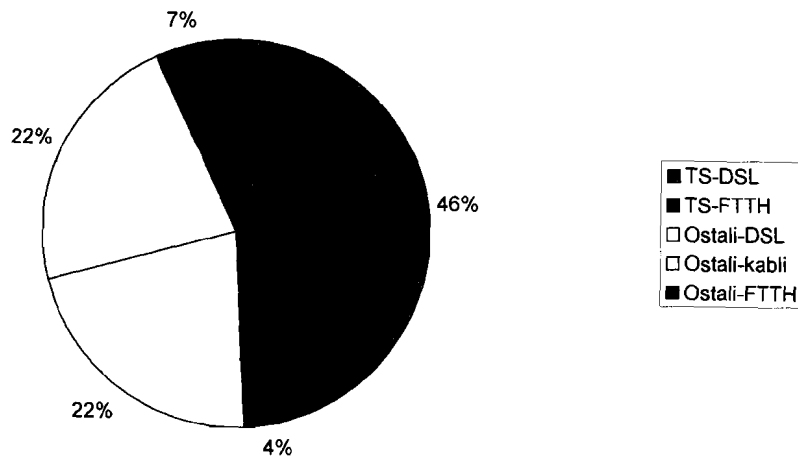
Vir: TS



Primerjava s podatki iz sredine leta 2007 kaže, da je tržni delež kabljskih operaterjev stabilen, da se je tržni delež DSL znižal za 6,3 %, pri tem pa izboljšalo razmerje med deležem alternativnih operaterjev in Telekomom Slovenije, kar je posledica regulacije na trgih 11 in 12. Tržni delež optičnih priključkov se je povečal za 10 %, razmerje deležev med družbo T-2 in Telekomom Slovenije pa je približno enako.

Slika 7.

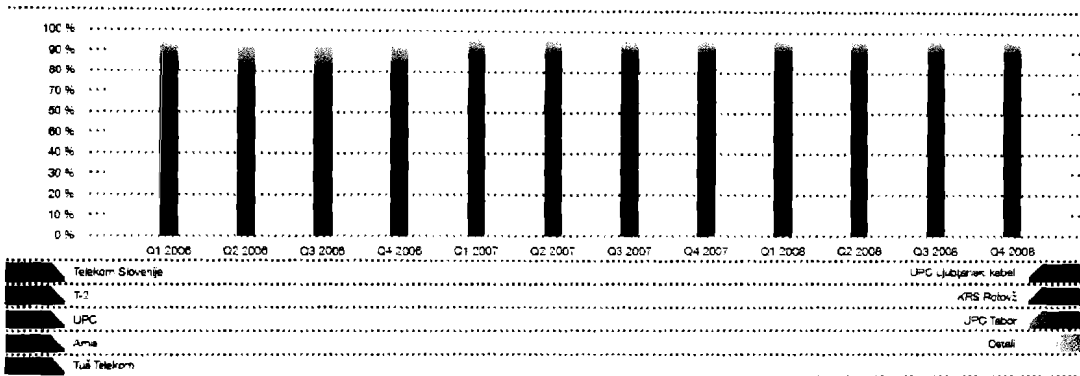
Deleži BB priključkov na maloprodajnem trgu v Sloveniji  
Vir: EU, 1.1.2009



Še podrobnejši prikaz stanja na maloprodajnem trgu prikazuje slika 8, kjer so posebej prikazani deleži vseh operaterjev, ki na trgu delujejo.

Slika 8

Tržni delež operaterjev na fiksnem širokopolasovnem dostopu po številu priključkov



Vir: Poročilo za 4. četrletje 2008, APEK, interni podatki Telekoma Slovenije, d. d.

V delu, ki obravnava **zamenljivost na veleprodajnem trgu**, je Agencija analizirala zamenljivost med bakreno zanko in dostopom prek kabljskega omrežja. Telekom Slovenije smatra, da se **kabljska omrežja**, po uvedbi novih standardov posodabljuje na način, ki omogoča ponujanje širokopolasovnih storitev, ki so po hitrosti primerljive z DSL tehnologijo. Tako je danski kabljski operater Ziggo, vse svoje priključke nadgradil po standardu Eurodicsis 3.0, kar mu je omogočilo dvig hitrosti od 15/1.5 Mb/s na 25/4 Mb/s, kar je že primerljivo s tehnologijo VDSL2. V večini evropskih držav je strategija izgradnje NGA zasnovana tudi na tehnologiji FTTH in koaksialnem dostopovnem omrežju. Tržni deleži kabljskih operaterjev v Sloveniji so zelo stabilni in daleč presegajo povprečni delež v EU (V Sloveniji

znaša 23 %, v EU pa samo 15 %). Analiza maloprodajnega trga po občinah, ki je podana v Prilogi 1 kaže, da je v 72 občinah, ki pokrivajo 67% prebivalstva, tržni delež kabelskih operaterjev 30%. Koaksialno dostopovno omrežje je v definicijo trga 5 že vključila večina evropskih držav: Avstrija, Danska, Estonija, Finska, Nemčija, Irska, Latvija, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Švedska in Velika Britanija. Veliko naštetih držav ima tržni delež koaksialnih priključkov nižji od deleža v Sloveniji. Argumenti, na katere se sklicuje Agencija, da največji slovenski kabelski operater UPC še nima standarda DOCSIS 3.0, kar mu ne omogoča zagotavljanje nivoja zasebnosti, kot ga zagotavlja dostop z bitnim tokom izvirajo iz dokumentov z dne 7.10.2008, torej so stari več kot eno leto in zato za odločanje v zvezi z vključitvijo kabelskega omrežja v definicijo trga neprimerni.

V primeru **optičnih omrežij Telekoma Slovenije**, Agencija poudarja, strategijo postopne zamenjave bakrenih zank z optičnimi, kar ne drži, saj bo imel Telekom Slovenije vsaj petletno obveznost ponujanja bakrene infrastrukture (tako izhaja iz Analize).. Ugotovitev Agencije, da Telekom Slovenije svoje bakreno omrežje zamenjuje z optičnim nikakor ne drži. Navedeni argumenti so, kot izhaja iz Analize, osnova in so ključni za neutemeljeno vključitev optike na trg 5. Tudi omejitve v pokritosti z optičnim dostopovnim omrežjem, ki so jih nekateri regulatorji obravnavali kot ključni razlog za izključitev optičnega dostopa, v primeru trga v Sloveniji niso bile upoštevane, čeprav so kot ključni razlog vplivale na izključitev kabelskega omrežja iz definicije trga. Telekom Slovenije je prav tako kritičen do načina analize prisotnosti operaterjev po občinah, kjer Agencija poudarja prisotnost po občinah, s **poudarkom na številu občin in ne procentu** prebivalstva, ki ga občine pokrivajo. Na ta način je analiza nepregledna in tudi zavajajoča, saj je pokritost prebivalstva ključen za oceno razširjenosti določene infrastrukture.

Iz pravkar naštetih razlogov se Telekom Slovenije ne strinja z definicijo upoštevne trga, saj iz razmer na trgu izhaja, da je bakreno omrežje povsem zamenljivo s kabelskim omrežjem, optično omrežje pa še ni toliko geografsko razširjeno, da bi se ga lahko vključilo na upoštevni trg.

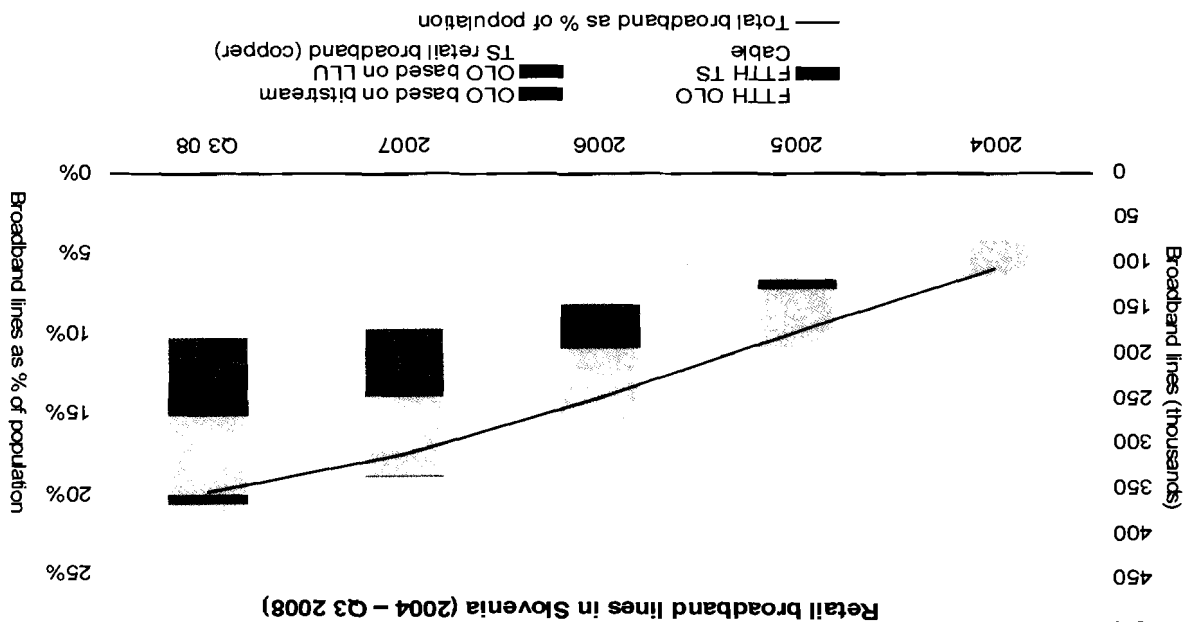
V zvezi z **geografsko segmentacijo** Agencija priznava, da bi po mnenju Komisije ustrezni dokazi obsegali informacije o razdelitvi tržnih deležev in njihovem spreminjanju skozi čas. Telekom Slovenije smatra, da bi morala Agencija izvesti analizo tržnih deležev z upoštevanjem pokritosti prebivalstva, tako kot to prikazujejo grafi na slikah 1 in 2. Agencija tudi navaja, da bi dokazi o diferenciaciji maloprodajnih in veleprodajnih cen lahko kazali na različne regionalne ali lokalne konkurenčne pritiske. Telekom Slovenije smatra, da bi analiza, ki jo je opravila Agencija nobenega od navedenih dejstev ne analizira na način, da bi ta prikazal jasno razliko med geografskimi področji. Podatki o penetraciji širokopasovnega dostopa po občinah, za različne dostopovne infrastrukture niso dovolj za oceno realnih razlik na trgu. Že samo dejstvo, da je tržni delež koaksialnih priključkov stabilen v daljšem časovnem obdobju, kljub hitro napredujočem optičnem dostopu, ter da se delež xDSL priključkov na skupnem širokopasovnem trgu zelo hitro znižuje, kaže na močne konkurenčne pritiske novih tehnologij, podatki o deležih posameznih tehnologij na različnih geografskih področjih pa sploh ni raziskan na način, da bi odražal prave konkurenčne razmere.

Telekom Slovenije je v sodelovanju z družbo Analysys Mason izvedel podrobno analizo trga 5 v devetih državah EU, kjer je regulacija trgov že dosegla visok nivo. V navedeno skupino smo uvrstili Avstrijo, Dansko, Finsko, Francijo, Italijo, Nizozemsko, Portugalsko, Španijo in Veliko Britanijo. Med vsemi naštetimi državami se je samo nizozemski regulator odločil za naložitev vseh obveznosti (kabelski in optični dostop, multicast storitve, stroškovne cene) v primeru, ko gre za **storitve višje kakovosti**. V navedeno skupino uvršča produkte s koncentracijo 1:1 do 1:20. Storitve nižje kakovosti so iz regulacije izključene. Samo švedski in finski regulator sta se odločila, da na trg vključita **optični dostop**, pri tem pa finski regulator ni naložil obveznosti cenovne kontrole. Za **geografsko diferencirane obveznosti** se je odločil portugalski regulator, medtem ko španskemu regulatorju podobnega koncepta ni uspelo izpeljati. Komisija je v primeru Španije zahtevala podroben razpored tržnih deležev po različnih geografskih področjih. Španski regulator je regulacijo BSA storitev omejil na produkte s hitrostjo do 30 Mb/s. Britanski regulator se je odločil za določitev podtrgov in naložitev diferenciranih obveznosti. Zanimivo je, da tržni delež BT na konkurenčnih trgih dosega 45%, na drugih pa 77% in 99%. Iz vseh navedenih primerov izhaja, da so regulatorji zelo previdni pri nalaganju obveznosti, da v največji možni meri upoštevajo nacionalne okoliščine in prihodnji razvoj trga, ter vpliv trga 4.

Telekom Slovenije v Analizi pogreša podrobnejšo analizo stanja na maloprodajnem trgu, kar edino omogoča vpogled v konkurenčne razmere na trgu in je osnova za oceno regulatornih ukrepov na veleprodajnem trgu. Na sliki 9 je prikazano gibanje maloprodajnih širokopasovnih storitev po operaterjih in tehnologijah, iz katere je razviden način dostopanja operaterjev in konkurenčne razmere na nacionalnem trgu. Še boljši vpogled v stanje na trgu 5 ponazarja slika 2, na kateri je v delež Telekom Slovenije vključen maloprodajni del (self-supply) in veleprodajni del zasnovan na metodi BSA. Iz slike 2 je tudi razvidno, da na področju, ki ga pokriva kabeleski operaterji, delež Telekom Slovenije na trgu 5 znaša 42% in je bistveno nižji od deleža na nacionalnem trgu (53%). Telekom Slovenije poudarja, da je ocena napredka na trgu možna samo preko ocene stanja na maloprodajnem trgu, saj je cilj regulacije na veleprodajnem trgu ravno sprememba in izboljšanje konkurenčnih razmer na maloprodajnem trgu.

**7. Zaključki analize o obstoju konkurence na upoštevnem trgu**

Agencija se je v zvezi z analizo tržnih deležev na trgu 5 odločila za ločen prikaz števila xDSL priključkov (Slika 30 v Analizi). Graf na sliki prikazuje gibanje števila priključkov na osnovi BSA do tretjega kvartala 2008. Telekom Slovenije smatra, da je analiza potrebno izvajati na celotnem veleprodajnem trgu xDSL, ki poleg BSA vključuje tudi priključke na osnovi razvezane krajevne zanke. Samo na ta način je možen vpogled v dinamično trgov 4 in 5, oziroma spremljanje napredovanja operaterjev na investicijski lestvi. Zato graf na sliki 6, ki prikazuje deleže vseh tehnologij bistveno boljše ponazarja dogodke na trgu. Iz navedenega grafa je tudi razvidno, da se v prvem polletju 2009 delež operaterjev, ki ponujajo xDSL na osnovi metode BSA celó povečuje. Navedeno dejstvo dokazuje, kako so se razmere v zadnjem letu, ki jih Analiza ne zajema spremenile, kar pa lahko vodi k napočnim ugotovitvam in posledično nalaganju nesorazmernih obveznosti.



**6. Analiza upoštevnega trga o obstoju konkurence**

Telekom Slovenije v Analizi pogreša podrobnejšo analizo stanja na maloprodajnem trgu, kar edino omogoča vpogled v konkurenčne razmere na trgu in je osnova za oceno regulatornih ukrepov na veleprodajnem trgu. Na sliki 9 je prikazano gibanje maloprodajnih širokopasovnih storitev po operaterjih in tehnologijah, iz katere je razviden način dostopanja operaterjev in konkurenčne razmere na nacionalnem trgu. Še boljši vpogled v stanje na trgu 5 ponazarja slika 2, na kateri je v delež Telekom Slovenije vključen maloprodajni del (self-supply) in veleprodajni del zasnovan na metodi BSA. Iz slike 2 je tudi razvidno, da na področju, ki ga pokriva kabeleski operaterji, delež Telekom Slovenije na trgu 5 znaša 42% in je bistveno nižji od deleža na nacionalnem trgu (53%).



## 8. Predlagane obveznosti operaterja s pomembno tržno močjo

Telekom Slovenije ugotavlja, da Agencija na več mestih kot opravičilo za naložitev obveznosti navaja prejem številnih pritožb operaterjev, ne navaja pa število dejansko ugotovljenih kršitev z odločbo. Iz dejanskega stanja nikakor ne izhaja nujnost naložitve številnih obveznosti kot so predlagane v posameznih poglavjih v Analizi. Sorazmernost predlaganih obveznosti tako sploh ni ugotovljena. Prav tako se Agencija sklicuje na naložene obveznosti s strani evropskih regulatornih organov (na katere tudi Evropska komisija ni imela pripombe) in v tem išče opravičilo za enako naložitev obveznosti družbi Telekom Slovenije, pri tem se pa ne ukvarja z dejanskim stanjem na trgu, tehničnimi lastnostmi omrežja ter zmožnostmi v družbi Telekom Slovenije, kar še posebej velja pri naložitvi izvedbenih rokov. Obveznosti so tudi iz tega razloga popolnoma nesorazmerne. Družba Telekom Slovenije iz tega razloga Agencijo poziva, da ponovno prouči predlagane obveznosti v okviru posameznih poglavij, tako z vidika izvedljivosti ter sorazmernosti obveznosti (upoštevajoč breme za družbo Telekom Slovenije ter cilj, ki se želi s tem doseči).

### 8.1. Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

*Agencija ugotavlja, da bo družba Telekom Slovenije d.d. v okviru obveznosti dopustitve operaterskega dostopa morala ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do omrežnih elementov in zmogljivosti, ki so potrebne za dostop z bitnim tokom. V okviru obveznosti dopustitve medoperaterskega dostopa:*

- *bo morala zagotoviti dostop do svojega omrežja na nivoju širokopasovnega dostopovnega vozlišča, na nivoju dostopa do BRAS (oziroma druge podobne naprave) s prenosom po agregacijskem omrežju in na nivoju BRAS (oziroma druge podobne naprave) z vključenim prenosom po IP/MPLS (oziroma podobnem) hrbteničnem omrežju, ter v zvezi s tem omogočiti dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko dostopa;*

Telekom Slovenije ugotavlja, da je obveznost dostopa do dostopovnega vozlišča MSAN nepotrebna, saj operaterji ne povprašujejo po tovrstnem dostopu. Poleg tega je izpolnitev navedene obveznosti tehnično neizvedljiva in povezana z dodatnimi stroški, kar podrobno pojasnjujemo v nadaljevanju:

Telekom Slovenije v svojem omrežju za dostopovna vozlišča uporablja naprave, ki vse funkcionalnosti izvajajo na drugem nivoju (transportni nivo). Telekom Slovenije povezav med operaterji na transportnem nivoju ne more ponuditi kot del trga 5 ker tehnološko nima vključenih mehanizmov, ki mu omogočajo transparentnost in enakost obravnavanja med različnimi ponudniki storitev na tem nivoju. V kontekstu obravnavanja so mehanizmi sledeči:

- mehanizmi varovanja širokopasovnega vozlišča pred zlonamernimi dejanji operaterjev
- mehanizmi varovanja širokopasovnega vozlišča pred ne-zlonamernimi dejanji operaterjev
- omejevanje prometa in definiranja prometne politike
- zagotavljanju tehnološke kvalitete storitev
- funkcija IPTV storitve z uporabo Multicast tehnologije je mogoča le za prvega operaterja z dostopom do širokopasovnega vozlišča, vsem naslednjim operaterjem Telekom Slovenije te storitve ne more omogočiti
- širokopasovna vozlišča uporabljajo nekatere mehanizme L2.5 kot so na primer IGMP protokol, relay funkcije za DHCP ipd, za katere v tem trenutku Telekom Slovenije ne more verodostojno zagotavljati, da bodo delovale v kontekstu vključevanja operaterjev na nivoju širokopasovnega dostopovnega vozlišča
- zaščita pred poplavami in detekcijami lokalnih zank
- mehanizmi daljinskega nadzora terminalne opreme
- mehanizmi za avtentikacijo in avtorizacijo uporabnikov

Dostop do omrežja Telekoma Slovenije brez zgoraj omenjenih mehanizmov Telekomu Slovenije ne omogoča enakovredno obravnavanje alternativnih operaterjev in s tem Telekom Slovenije ne

ne more prevzeti nikakršne obveznosti za nedelovanje storitev oz. do poslabšanja pogojev, pod katerimi operaterji ponujajo storitve svojim končnim uporabnikom.

Poudarjamo, da tehnična rešitev za ponujanje storitev hitrega dostopa do interneta, kot se uporablja v sedanjem modelu ne bo delovala. Telekom Slovenije lahko ponudi le tri različne hitrosti vključevanja na širokopasovno dostopovno vozlišče, torej 10M, 100M in 1Gbit/s.

Storitve, ki delujejo na čistem transportnem nivoju bodo delovale na enak način in z enako kvaliteto storitve kot delujejo sedaj, za vse ostalo pa veljajo omejitve, ki so opisane zgoraj.

Poleg tega bi povezovanje na nivoju širokopasovnega vozlišča zahtevalo dodatne investicije v fizične povezave in Ethernet vmesnike, kar bi dodatno vplivalo na povečanje stroškov po priključku. Dodatne stroške bi povzročale tudi dejavnosti vezane na testiranje in izdelavo tehnične dokumentacije.

- *mora operaterjem, ki dostopajo do njenega omrežja z bitnim tokom, omogočiti pogoje, da bodo lahko storitve širokopasovnega dostopa ponujali tudi na priključkih, na katerih ni vključena PSTN ali ISDN storitev;*
- *bo morala vzpostaviti enoten informacijski sistem, preko katerega bo svojo lastno maloprodajno enoto in druge operaterje obveščala o vzrokih za nastanek napake, roku za njeno odpravo in o odpravi prijavljene napake takoj po odpravi le te;*

Telekom Slovenije operaterjem preko operatorskega portala že sedaj omogoča prijavo napak in povratno obveščanje ob odpravi napake. Telekom Slovenije pripravlja nadgradnjo obstoječega sistem in sicer tako, da bo lahko operater sproti spremljal status posamezne napake.

- *bo morala pri dostopu z bitnim tokom upoštevati naslednje roke:*
  - a) *rok za odgovor na poizvedbe glede informacij glede dostopa z bitnim tokom največ 3 delovne dni,*

Telekom Slovenije predlaga, da ostanejo v veljavi določila rokov v veljavnem BRO. »Rok za odgovor na preveritev je tri (3) delovne dni v primeru, ko Telekom Slovenije razpolaga z vso potrebno tehnično dokumentacijo. V primeru, ko je za pripravo odgovora na preveritev potrebno izvesti dodatne aktivnosti (ogled na terenu, preveritve, ipd) je rok za odgovor na preveritev pet (5) delovnih dni od prejema preveritve. V posameznih izjemnih primerih se ta rok podaljša za največ tri (3) delovne dni. Telekom Slovenije bo v primeru podaljšanja tega roka obvestil operaterja«. Telekom Slovenije poizvedb, ki jih mora opraviti na terenu, ne more opraviti v zahtevanem roku. Poleg tega so bili roki v letošnjem letu skrajšani in usklajeni tudi za poizvedbe po RUO.

Telekom Slovenije za izvedbo predlaga lestvico z naslednjo porazdelitvijo: 60% vseh odgovorov na poizvedbe izvesti v 1 dnevu, 80% v 2 dneh in 100% v 5 dneh.

- b) *v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe, mora z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko enotnega informacijskega sistema in mu najkasneje v roku 10 delovnih dni poslati tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev in ki jo mora spremljati pisna izjava zakonitega zastopnika, da končni uporabnik ne more dobiti storitve širokopasovnega dostopa družbe Telekom Slovenije d.d.,*

Telekom Slovenije predlaga, se uveljavi enako določilo, ki je za te primere že predvideno v obstoječem RUO. »Telekom Slovenije bo v primeru zavrnitve poizvedbe na posebno zahtevo operaterja, razloge za zavrnitev izkazal tudi z ustrezno tehnično dokumentacijo najkasneje v desetih (10) delovnih dneh od prejema operaterjeve zahteve. V kolikor je bila zavrnitev izvedbe upravičena, bo Telekom Slovenije takšno zahtevo zaračunal operaterju v skladu s cenikom.« Glede na dejstvo, da v preteklih dveh letih takih zahtev s strani operaterjev skoraj ni bilo (manj kot 5), predpisan ukrep predstavlja nesorazmerno zahtevo Agencije, saj pomeni nepotrebno obremenitev zaposlenih Telekoma Slovenije.

Končni uporabnik lahko, kljub zavrnitvi drugega operaterja, še vedno dobi omejen širokopasovni dostop Telekoma Slovenije preko brezžičnih ali multipleksnih EMX sistemov

- c) *rok za izvedbo naročila je 8 delovnih dni od prejema naročila, pri čemer bo morala pričeti z deli najkasneje 2 delovna dneva po prejemu naročila s strani operaterja,*

Opređeljeni rok za vzpostavitev je v primeru, ko je potreben poseg na terenu, vezan na termin, ki ga s končnim uporabnikom dogovori operater. Prosti termini so ponujeni iz skupnega nabora terminov za širokopasovne storitve na maloprodajnem in operaterskem trgu. Pri tem se izbira termin za vzpostavitev, ki je opredeljen v skladu z razumnim rokom 8 delovnih dni. Telekom Slovenije nima možnosti vplivanja na to, kdaj operater dogovori termin (ali je to 8. delovni dan ali 15. delovni dan). Glede na to ni možno opredeliti in od Telekom Slovenije zahtevati porazdelitev izvedbe naročil. Telekom Slovenije naročilo izvede na termin, ki ga dogovori operater.

Termin izvedbe vzpostavitev je trenutno odvisna od Telekom Slovenije v primeru tipa vzpostavitve, ki ne zahteva posega pri končnem uporabniku in pri katerem se predhodno s strani operaterjev ne določajo termini za izvedbo vključitve oz. termin izvedbe ni določen z datumom izvedbe prenosa telefonske številke.

Podatki o izvedbi naročil, ki so bili s strani Telekom Slovenije posredovani na podlagi poziva, dopis št. 38241-4/2009 so predvsem v primeru, ko naročila izvaja sam zase posledica tega, da je večji del naročil izveden na način brez posega pri končnem uporabniku.

Telekom Slovenije zaradi zgoraj opisanega ne more zagotoviti predvidene distribucije rokov za vključitve, kot jih predvideva Agencija.

- d) *rok za odpravo napak je 2 delovna dneva od prijave napake, le-ta pa se v primeru težjih napak lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer mora družba Telekom Slovenije d.d. ob podaljšanju roka o tem ustrezno seznaniti operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo napako.*

Telekom Slovenije predlaga, da ostanejo v veljavi določila rokov v veljavnem BRO. »Rok za odpravo napake od prijave napake do odprave napake je tri (3) delovne dni, ki se v primeru težjih napak lahko ustrezno podaljša. O nastanku težjih napak Telekom Slovenije nemudoma znotraj treh (3) delovnih dni od nastanka napake obvesti operaterja. V primeru težjih napak bo Telekom Slovenije določil rok za podaljšanje roka za odpravo napak, pri čemer pa to podaljšanje ne sme trajati več kot dodatnih pet (5) delovnih dni.« Telekom Slovenije vseh napak ne more odpraviti v zahtevanem krajšem roku.

Telekom Slovenije za izvedbo predlaga lestvico z naslednjo porazdelitvijo: 25% vseh napak odpraviti v 1 dnev, 70% vseh napak odpraviti v 2 dnevih, 85% vseh napak odpraviti v 3 dnev in 100% v 8 dnev.

Sedaj veljavni roki so glede na tehnične lastnosti, obseg aktivnosti ter razpoložljive resurse (Agencija zmotno misli, da se z odpravo napak ukvarjajo vsi zaposleni v Skupini Telekom Slovenije) tudi edino opravičljivi in v smislu obveznosti tudi sorazmerni.

Prav tako tudi ugotavljamo, da se število napak z povečanjem števila razvezanih zank povečuje, kar prav tako vpliva na čas odprave napak.

- *bo morala upoštevati dodatne pogoje, s katerimi se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti, in sicer tako, da v svoji vzorčni ponudbi določi naslednje pogodbene kazni:*

Agencija predlaga naložitev pogodbenih kazni za primer zamude izvedbe razvezave krajevne zanke, skupne lokacije ter zamude pri odpravljanju napak. Pri tem kot pravno podlago navaja določbo 1. odstavka 26. člena ZEKom, ki Agencijo pooblašča, da naloži dodatne pogoje, s katerimi se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti. Telekom Slovenije v zvezi s tem opozarja, da je kot dodatne pogoje v najboljšem primeru mogoče razumeti naložitev nekih izvedbenih rokov, ne pa tudi pogodbene kazni. Z naložitvijo pogodbenih kazni bi Agencija prekoračila možnosti, ki jih ponuja 26. člen ZEKom, kar pomeni, da je tako dejanje nezakonito. Kljub napačni uporabi 26. člena ZEKom, pa bi morala Agencija

➤ zagotoviti tako obliko dostopa z bitnim tokom, ki bo operaterjem omogočala ponujanje vseh storitev v enaki kakovosti, ki jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti rezidenčnim in/ali poslovnim uporabnikom in jih na maloprodajnem trgu zagotavljati tudi sama oziroma prek hčernskih ali partnerskih podjetij (npr. IP telefonije (VoIP), IP televizije (IPTV), videa na zahtevo (VoD), navideznega zasebnega omrežja (VPN MPLS) in drugih storitev). Te storitve mora

Zahteva po istem informacijskem sistemu za naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja maloprodajna enota Telekom Slovenije, je v dobesednem pomenu nerazumna in neizvedljiva. Operaterji imajo na voljo spletni vmesnik (operaterski portal) preko katerega naročajo in upravljaajo storitve, pri čemer je ta vmesnik podložno vezan na isti informacijski sistem, kot ga Telekom Slovenije uporablja za svoje maloprodajno enoto (Atlantis). Procesno je naročanje enako tako za ostale operaterje kot za maloprodajno enoto Telekom Slovenije, razlika je v vhodnem sistemu (operaterji uporabljajo spletni portal, maloprodaja Telekom Slovenije pa prodajni del Atlantisa).

➤ pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom za druge operaterje, ki zagotavljajo storitve širokopasovnega dostopa končnim uporabnikom, v enakovrednih okoliščinah uporabljati enakovredne pogoje dostopa do omrežja, kot jih uporablja sama zase oziroma za svoja hčernska ali partnerska podjetja, ter operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, dati na voljo isti informacijski sistem za naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njena lastna maloprodajna enota oziroma z njo povezane družbe (v nadaljevanju: enoten informacijski sistem);

V okviru obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja bo zato družba Telekom Slovenije d.d. dolžna vsem operaterjem:

## 8.2. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

V zvezi z navedeno točko Agencija predvsem izpostavlja nepotrebna ali nerazumna zavarovanja terjatev (npr. nerazumne bančne garancije). Ponovno Agencija v okviru Analize ne obrazloži pojma nerazumnosti. V zvezi s tem Telekom Slovenije poudarja, da je bančna garancija eden izmed možnih finančnih instrumentov, s katerim je mogoče sankcionirati finančno nedisciplinno pogodbeno stranke. Pri tem pa je pomembno, da se bančna garancija uporablja z vsemi svojimi elementi. V kolikor Agencija prepoveduje izvedbo naročila storitev s pogodbevanjem predložitve bančne garancije in podobno, s tem izkrivi sam namen finančnega instrumenta in je instrument tako v praksi neuporaben. Družba Telekom Slovenije pa je v primeru nezmožnosti zavarovanja terjatev izpostavljen precejšnjemu tveganju

➤ da ne bo smela postavljeni nerazumnih pogojev, ki za izvajanje storitev niso nujno potrebni

Prav tako Telekom Slovenije opozarja, da je Agencija že sedaj v okviru navedene obveznosti Telekom Slovenije naložila vključitev pogodbenih kazni. Kot je bilo že večkrat navedeno, Agencija v okviru Analize ne ugotavlja učinkov dosedanje regulacije oz. naloženih ukrepov, kar prav tako velja za obveznost vključitve pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo. Agencija se znova ne ukvarja z dejanskim stanjem v preteklem obdobju. Agencija v zvezi z pogodbenimi kaznimi ne utemelji potrebe po naložitvi tovrstne obveznosti na podlagi neklih konkretnih ravnanj Telekom Slovenije. Predlagana obveznost vključitve pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo je tako povsem nesorazmerna in neutemeljena obveznost. Glede na to, da je Agencija posamezne izvedbene roke še dodatno skrajšala (rok za odgovor na pozive, rok za izvedbo naročila za izvedbo skupne lokacije,...), je naložitve obveznosti pogodbenih kazni toliko bolj neupravičena.

nedisciplinirano ravnanje operaterja. Kršitve ZEKom in na njegovi podlagi izdanih predpisov in na takšen način sankcionirata tudi v funkciji prekrškovnega organa, ima iz tega naslova možnost, da odloča o prekrških za do enakih zaključkov priti pri oceni sorazmernosti ukrepa. Glede na to, da nastopa Agencija

Dopolnitev vzorčne ponudbe prvi dan naslednjega meseca od objave odločbe je absolutno prekratek rok za uveljavitev novega BRO. Rok za implementacijo zahtevanih novih funkcionalnosti informacijskega sistema s strani Telekom Slovenije ne bodo vezani na rok za objavo vzorčne ponudbe in jih bo Telekom Slovenije zagotovil glede na razpoložljive resurse, kar bo navedel tudi v spremembi vzorčne ponudbe.

V vzorčni ponudbi morajo biti opisani vsi postopki in tehnične rešitve vezani na predlagane obveznosti in zagotovitev vse potrebne informacijske podpore, ki pa se jo je potrebno šele opredeliti, nato razviti, testirati in tudi vzpostaviti. Zato je rok za pripravo vzorčne ponudbe do prvega v naslednjem mesecu od objave odločbe povsem nerazumen. APEK zmotno ugotavlja, da sprememba BRO glede na predlagane obveznosti, predstavlja le administrativne posege. Spremembe zahtevajo zelo premišljene tehnične rešitve, ki jih APEK mora verificirati, ter predvsem celo vrsto procesnih sprememb in prilagoditve informacijskih sistemov. Telekom Slovenije zahteva, da je rok za pripravo vzorčne ponudbe 60 dni od dneva izdaje odločbe.

### 8.3. Obveznost zagotavljanja preglednosti

Telekom Slovenije podatke o kakovosti razvezanega dostopa do krajevne zanke in podzanke Agenciji dostavlja enkrat letno. Mesечно posredovanje podatkov je po prepričanju Telekom Slovenije nesorazmerno stopnjevanje ukrepov. Predlagamo, da so poročila kvečjemu četrtletna. Pri tem opozarjamo, da podatka o odstotku napadnih odgovorov na prežete poizvedbe Telekom Slovenije ne more posredovati, saj s takimi podatki ne razpolaga.

➤ *mora operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, omogočiti izdelavo in prikaz ustreznih statistik prek enotnega informacijskega sistema, ki omogočajo nadzor nad enakim obravnavanjem operaterjev*

Razvoj novih storitev v povezavi z novo generacijo dostopovnih omrežij je izredno hiter. S tem v zvezi je potrebno tudi obvezno skrajšati rok za objavo novih storitev, saj se te razvijajo in ponujajo v bistveno krajših časih. Prav tako je uporabljeni pojem »nove storitve« povsem nedefiniran. Rok 6 mesečne predhodne najave je v praksi popolnoma neuresničljiv, prav tako pa s strani Agencije v obrazložitvi sploh ni utemeljen.

➤ *o pričetku ponujanja nove storitve najmanj 6 mesecev pred začetkom ponujanja storitve, vendar ne kasneje kot svojim notranje organizacijskim enotam ter povezanim podjetjem.*

Telekom Slovenije podatke o kakovosti razvezanega dostopa do krajevne zanke in podzanke Agenciji dostavlja enkrat letno. Mesечно posredovanje podatkov je po prepričanju Telekom Slovenije nesorazmerno stopnjevanje ukrepov. Predlagamo, da so poročila četrtletna. Pri tem opozarjamo, da podatka o odstotku napadnih odgovorov na prežete poizvedbe Telekom Slovenije ne more posredovati, saj s takimi podatki ne razpolaga.

➤ *podatke o kakovosti dostopa z bitnim tokom, ki so potrebni za preverjanje izvrševanja obveznosti enakega obravnavanja, ločeno za izvajanje storitev samemu sebi ter svojim hčerinskim in partnerskim podjetjem ter drugim operaterjem mesечно dostaviti Agenciji in jih na pregleden način hkrati objaviti na svoji spletni strani;*

Telekom Slovenije je trenutno v fazi posodabljanja in prenove lastnega IP/MPLS omrežja. Posodobljeno omrežje je pogoj za ponujanje VPN IP/MPLS storitev. Plan posodabljanja je objavljen v Vzorčni ponudbi avgusta 2009. Telekom Slovenije opozarja, da bodo operaterji, zakupniki storitev v IP/MPLS omrežju morali dosledno sporočati vse podatke, ki se nanašajo na prometne tokove, in so nujno potrebni za stabilnost, varno delovanje in pravilno načrtovanje IP/MPLS omrežja. Telekom Slovenije bo vse navedene zahteve zapisal v novi Vzorčni ponudbo

*omogočati na enak način, kot jih omogoča sama sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, po potrebi tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja;*

#### 8.4. Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Telekom Slovenije ugotavlja, da je razlika med odstotki, ki jih je definirala Agencija v okviru »retail minus« za regionalni in nacionalni dostop nenavadno majhna, kljub stroškom prenosa po IP/MPLS omrežju v primeru nacionalnega dostopa. Razlika v odstotkih med obema načinoma dostopa znaša pri vseh paketih le 1%. V Avstriji, ki je s Slovenijo primerljiva po številu regionalnih vozlišč, ta razlika znaša npr. 10%.

Telekom Slovenije se na strinja, da bi s tako majhno razliko v ceni lahko pokril stroške prenosa v hrbteničnem omrežju IP/MPLS.

#### 8.5. Obveznost ločitve računovodskih evidenc

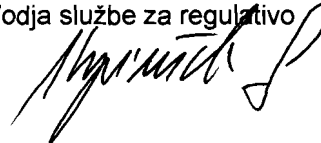
Ločene računovodske evidence so namenjene nadzoru preprečevanja neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja in izpolnjevanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja (pomoč pri ugotavljanju škarij cen). V primeru trga 5 je Agencija družbi Telekom Slovenije določila cene na osnovi metode »retail minus«, zato se nam postavlja vprašanje, ali so ločene računovodske evidence v tem primeru sploh potrebne, oziroma kaj je njihov namen.

Kljub zgoraj povedanemu, pa Telekom Slovenije predlaga, da je rok za prvo predložitev ločenih računovodskih evidenc 30.6.2010. Prav tako pa predlagamo, da je rok za nadaljnje predložitve ločenih evidenc 30.6. vsakega koledarskega leta.

Datum posredovanja ločenih računovodskih evidenc do 31.3.2008 je nesorazmeren. Zahtevani rok je problematičen z vidika prekratkih rokov, saj so roki za zaključitev poslovnih rezultatov družbe konec februarja. To pomeni, da so podatki o stroških, sredstvih in drugi kazalniki, potrebnih za izračun ključev, ki predstavljajo vhodne podatke za model ločenih računovodskih evidenc, na voljo šele po preteku tega obdobja. Dodatno delo predstavlja tudi zahteva Agencije po koreniti spremembi obstoječega sistema tako, da bo le-ta vključeval tako ponudbo samemu sebi kot tudi interne oziroma transferne cene. Tovrstne spremembe pa zahtevajo daljše časovno obdobje in nadgradnjo ali celo spremembo obstoječega modela. Skladno s tem predlagamo rok za pripravo ločenih računovodskih evidenc 30.6.2010.

S spoštovanjem!

Saša Stopinšek Golčman, MBA  
Vodja službe za regulativo



**Telekom**  
Slovenije, d.d.



11.08.0

Priloge: kot v tekstu